

**Abnormális viselkedésformák és azok háttere.
Egy lehetséges megoldás: az Aktív Istálló**

Tóthné Maros Katalin
SZIE, Gödöllő
Állattenyésztés-tudományi Intézet

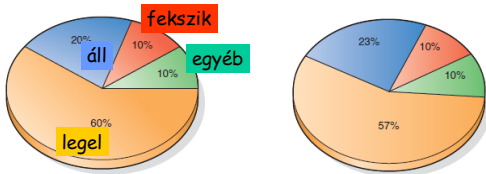
Normális vagy abnormális?

Normális az ami természetes, a természetben megfigyelhető.

*Normális: faj-specifikus viselkedésforma,
mely az állatok természetes környezetében alakult ki.
(túlélést, szaporodási sikert segítette/segíti)*

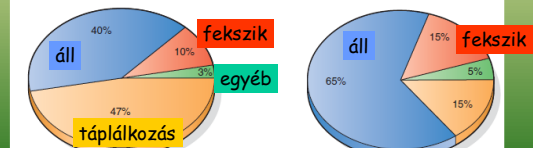
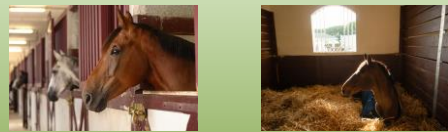
**Lovak napi aktivitása eltérő
tartásmódok mellett.**

természetes környezet

folyamatos szalastakarmány csoportban

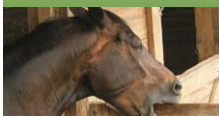
**Lovak napi aktivitása eltérő
tartásmódok mellett.**

folyamatos széna, egyedül

rostszegény táplálás, egyedül

De ha nincs mit enni (rágni)?

**Rendellenes viselkedésformák,
sztereotípiák („rossz szokások“)**

Karórágás + levegőnyelés
„megtámasztásos levegőnyelés“

szitálás

öncsonkítás

istállójárás

Sztereotípiák

Mit nevezünk sztereotípiának?

- újra és újra ismétlődő változatlan mozdulatsor
- nincs nyilvánvaló célja vagy funkciója
- relatíve sok időt tölt vele az állat (Mason, 1991)

nyomdászati szak kifejezés:
NYOMÓFORMA
később pszichológiában is
használni kezdték

Mikor, miért?

- ha az állat motivált egy viselkedésforma megjelenítésére,
- de a viselkedés megjelenése a környezeti feltételek miatt gátolt
- ezzel „váltja ki” a hiányzó viselkedést

Sztereotípiák megjelenési formái

Sztereotípiák megjelenési formái:

- tükrözik, hogy mivel kapcsolatosak a motivációs problémák
- adott fajra jellemzőek (ló vs sertés)
- relatíve kicsi az egyedek közötti változatosság

Hogyan a táplálkozással kapcsolatosan sérülnek az állat természetes igényei: **orális sztereotípiák**

Amikor az állat mozgásigénye kielégítetlen: **mozgási (lokomotoros) sztereotípiák**

Karórágás/levegőnyelés

- Amióta az ember háziastította a lovat...
- A vizsgált lóállományok 4-10%-nál figyelhető meg valamilyen sztereotípiák (karórágás, szitálás, istállójárás, stb.; McGreevy et al., 1995)
- A karórágás a felnőtt lovak kb. **2,4-8,3%**-t érinti (Wickens & Heleski, 2010), magyarországi vizsgált állomány: **4,5%** (Nagy et al., 2008)
- A karórágó lovak az idejük 10%-65%-ban mutatják a viselkedést.
- A rágások száma akár 4000 db/24 órát-t is elérheti
- Főként etetés utáni órákban (Clegg et al., 2008)

Karórágás

Összefüggések:

- fogkopás
- gyomorfekély diszkomfort csökkentése? + nyáltermelés (12 l/nap, csak rágás közben! -> pH növelés)
- növekvő hasúri nyomás -> kólika

Befolyásoló tényezők:

- **Takarmányozás:** sok abrak, kevés szálas -> kevés rágás: 28 000 vs 57 000/nap
- **Tartásmód:** boxos/ingerszegény környezet karórágó társ látványa (Nagy et al., 2008)
- **Használat** (sport- és versenylovak)
- **Fajta/vérvonal** (angol telivér > arab t., bizonyos családok)
- **Ivar** (mén, herélt > kanca)

Egyéb sztereotípiák

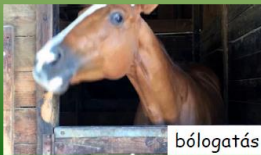
nyelvnyújtogatás

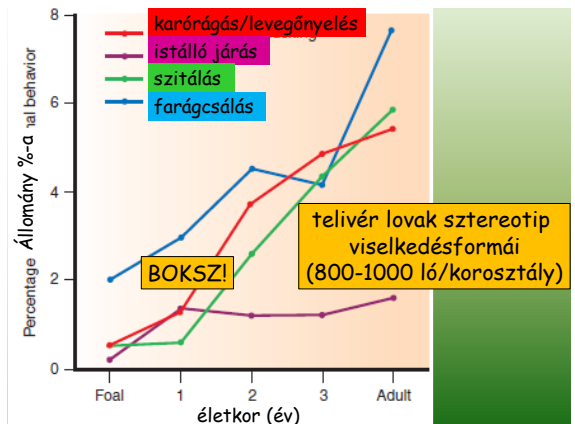
fog „köszörülés”

bólogatás

farágcshálás

Sztereotípiák kifejlődésének fokozatai

- helyzet függő, csak adott szituációban, ritkán jelenik meg (pl. karórágás csak etetéskor)
- egyre gyakoribbá válik, egyre több helyzetben megjelenik (pl. akkor is karórág, ha feszült, ideges)
- **fixálódik**, akkor is megmarad, ha az állatot inger-gazdag környezetbe viszik: a viselkedés önmagában is „jutalmazó értékűvé” válik

És mire jó?

- Stressz kezelési „stratégia” - nyugtatja az állatot
- csökken a szívritmusa, nő az endorfin szint (Lebelt et al., 1998)
- Gyomorfekélyes lovak nyáltermelés fokozása (savkötő - karórágás csökkenhet; Mills & Macleod, 2002)

A karórágás megakadályozása (nyakörv, mütét, stb.) megfosztja a lovat a stressz helyzet kezelésétől (Nagy et al., 2009)

És miért rossz?

(McBride & Long, 2013)

- Kérdőív: 100-100-100 (versenyistálló, lovarda, sportistálló)

GOND

- Egészségkárosodás (52%, 55%, 56%)
- Értékcsökkenés (45%, 59%, 31%)
- Teljesítménycsökkenés (31%, 30%, 27%)
- Sztereotip lovakat nem fogadnak (4%, 32%, 17%)
- Elkülönítik a többi lótlól (39%, 30%, 48%)

Sztereotípiák - használat

(Hausberger és mtsi, 2009)

LOVAK

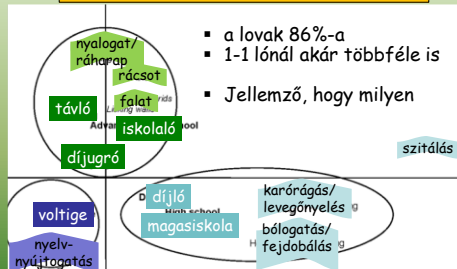
- 76 db. francia hátság herélt (Samuur), 6-15 évesek
- egyedi boksz, széna 2X, abrak 4x (automata etető)
- távlovaglás, díjlovaglás, díjugratás, magasiskola, lovastorna, iskola lovak, napi 1 óra munka, (legalább 1-2 éve)

MEGFIGYELÉS

- 4x5 perc megfigyelés a helyükön (reggel 8 - este 7 között)
- sztereotípiák típusa, gyakorisága

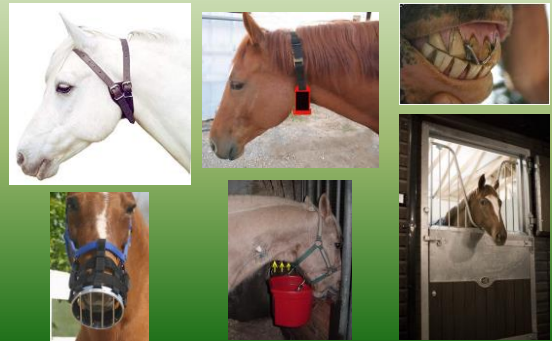
Sztereotípiák - használat

EREDMÉNYEK

Leggyakoribb: díjlovak!
Erősen kontrollált mozgás - frusztráció/stressz?
(erős előre-hajtó segítség vs visszafogott mozgás)

Megoldás ?...részben

Megoldás = Korai felismerés/megelőzés

- Boksza helyezést követően a fiatal holland sportlovak 22%-ánál alakult ki karórágás, szitálás, stb. (Visser, 2008)
- Párosával kitétt csikóknál nem volt ilyen gond.
- 12 hét elteltével a viselkedés még visszafordítható volt

HIT Aktív Istálló® (aktivstall.de)

A ló természetes igényeinek szem előtt tartása
Egyedi takarmányozás lehetősége
Nagyfokú gépesítés (abráketető, trágyázás, stb.)

Egyedi azonosítók (etetőkhöz)

Etetők: abrak

Sok (akár 24) kisebb adag

Időzítés beállítható: hány alkalommal, mennyit

- 47%-os aktivitás növekedés (járkálnak) (Hoffmann et al., 2012)

DE!
Várakozás az etető előtt?!

- magas szívritmus izgatottság! (Hinz et al., 2015)

Etetők: tömegtakarmány

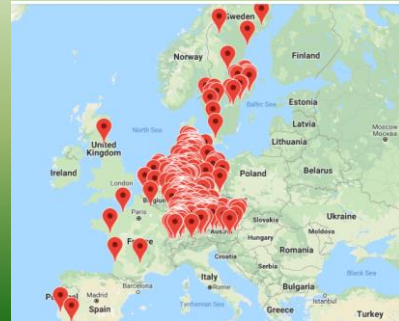
Pihenőterek

HIT Aktív istálló árak (/egység)

 Pihenőtér 3000 Eur (24.5%)	 abrakadógaló 3000 Eur (24.5%)	 járások 3000 Eur (24.5%)
12. 275 EUR/egység ~ 3. 68 mill Ft/egység		
 gépek 1500 Eur (12.2%)	 kerítések/kabuk 525 Eur (4.2%)	 lótoilet 100 Eur (0.8%)
 trágyatároló 750 Eur (6.1%)	 Integrációs rész 300 Eur (2.4%)	 önitató 100 Eur (0.8%)

HIT Aktív istálló referenciák (334db)

Köszönöm a figyelmet!

